

ŽUPNA KATEHEZA - DA ILI NE, ILI NEŠTO TREĆE!

JOSIP JAKŠIĆ
Koparska 58
10000 Zagreb

Izvorni znanstveni rad
Primljeno 22. 10. 1997.
UDK 268

Sažetak

Župna kateheza je prije demokratskih promjena tijekom četrdeset godina odigrala u Crkvi u Hrvata važnu ulogu u odgoju u vjeri i pripremi na sakramente. Ulaskom vjeronauka u školu ona gubi svoj dosadašnji identitet, a novi još nismo do kraja našli. Autor na temelju dokumenata i činjenica iznosi važnost župne kateheze u prenošenju vjere i njezin sadašnji podređeni i zanemareni položaj u odnosu na vjeronauk u školi. Uz dijagnozu, iskustva i prijedloge za budućnost Plana i programa, autor vidi izlaz u katehezi župne zajednice koja svojom službom može objediniti vjeronauk u školi i katehezu u župi za život po vjeri i iz vjere.

Ključne riječi: župna kateheza, vjeronauk u školi, kateheza župne zajednice, identitet kateheze, polazišta i ciljevi današnje kateheze

UVID

U novonastalim prilikama nakon demokratskih promjena 1991. godine mnogo toga se promijenilo u mogućnostima naviještanja i katehiziranja i mjestu gdje se naviještanje i katehiziranje odvija. Budući da se kod nas nastava vjeronauka u školu uvela tek školske godine 1992./93., ne može se još govoriti o nekim modelima. U trendu novih vjeronaučnih mogućnosti u Hrvatskoj glavninu svojih snaga posvetili smo vjeronauku u školi premda se stalno naglašuje da ne odustajemo od župne kateheze, koja je u vrijeme komunističkog sistema svojom organiziranošću i izvornošću imala, uz iskustvo te nesebični i požrtvovni rad kateheta: svećenika i časnih sestara, i vidne rezultate u evangeliziranju i očuvanju vjere. Manji su uspjesi bili u sustavnom katehiziranju i poučavanju u vjeri te redovitom polasku vjeroučenika.

U novonastalim prilikama uz katehete i naši biskupi neprestano poručuju pastoralnim djelatnicima: "Ne zanemarujte župnu katehezu." Takvi pozivi i napisi re-

dovito se pojavljuju na početku školskih i vjeronaučnih godina u gotovo svim našim novinama i časopisima koji prate pastoralnu djelatnost. Obično se ističe zadovoljstvo što je vjeronauk u školi uza svu svoju neizvjesnost uspio sebi izboriti dostojno mjesto, no naglašava se da se njegovo izvođenje nikako ne bi smjelo provoditi na štetu dosadašnje župne kateheze. Naši su biskupi odmah po uvođenju vjeronauka u školu o tome dali upute u posebnoj poruci o vjerskom odgoju u školi.

U broju dva navedene poruke naši biskupi kažu: "Očito je, dakle, da pastoralni djelatnici, roditelji, djeca, mladi i ostali vjernici trebaju posebnu brigu posvetiti tome da vjeronauk u školi ne dovede u pitanje vjeronaučne, liturgijsko-molitvene, karitativne, duhovno-rekreativne i slične susrete u župnoj zajednici."¹

I na kraju prošle, a pred upis u novu školsku godinu 1997/98. u svojem pozivu

1 Glas Koncila br. 25, od 23. lipnja 1991., str. 3.

roditeljima, vjeroučiteljima i svećenicima uz poziv na upis na katolički vjeronauk u školi biskupi tumače odnos školskog vjeronauka i župne kateheze doslovce ovako: *“Ponovno ističemo da uvođenjem školskog vjeronauka ne prestaju obveze održavanja i pohađanja župne kateheze. Mnogi su, naime, pomislili kako školski vjeronauk isključuje potrebu župne kateheze. Ovime podsjećamo da se školski vjeronauk i župna kateheza međusobno ne isključuju, nego se međusobno dopunjuju. Riječ je zapravo o dva tipa sustavnog vjerskog odgoja i obrazovanja koji se održavaju na dva različita mjesta, i dok je glavna svrha školskog vjeronauka sustavno i što cjelovitije upoznavanje vjere u svim njezinim vidovima, glavna je svrha župne kateheze što cjelovitije i što dublje uvođenje u osobno iskustvo vjere kroz bližu pripremu za primanje sakramenata i uvođenje u aktivni život župne zajednice.”*²

Dok se u prvi mah čini da je sve jasno u određenju vjeronauka u školi i župne kateheze, kako to ističu hrvatski biskupi, u praksi nastupaju “porođajni bolovi” s planom i programom vjeronauka u školi u odnosu na župnu katehezu. Problem su i priručnici prevedeni, priređeni i prerađeni za župnu katehezu iz vremena koje se zove prošlost (neki su već dobrano ušli u treće desetljeće postojanja bez ikakvih promjena), a sada su već sedam godina bez promjene u školskom vjeronauku. Tako je župna kateheza iz vremena koje je iza nas silom prilika izgubila svoj identitet, jer je s knjigama i katehetama prenesena u školski prostor, a novi oblik župne kateheze s potrebnim planom i programom u odnosu na novo stanje s vjeronaukom u školi i crkvi još nismo kako treba našli. Činjenica je da nam sustavna župna kateheza pomalo zamire, jer dobar dio župa ne organizira sustavne susrete djece i mladih u samoj župi. Jedni misle da to i nije toliko nužno, jer imamo konfesionalni vjeronauk u školi, i predaju ga često iste osobe iz pastora župe, te bi to bilo samo ponavljanje istih sadržaja, a drugi nemaju ni vremena, ni prostora, ni mogućnosti za takva okupljanja. Tako pozivi biskupa za organiziranje župne kateheze i teorija o pri-

hvaćanju apostolske odgovornosti ostaju na razini poslovice: “Rekao sam, i spasio dušu svoju.” A dalje u praksi sve ide po starom: ili kako i koliko je kome stalo, ili prema konkretnim mogućnostima. Činjenica je da se u nas u posljednje vrijeme u vjerskom tisku sve manje pažnje posvećuje tako važnom zadatku Crkve kao što je kateheza, a više se govori o vjerskom odgoju i metodama rada. Stoga ovdje želimo o tom problemu raspraviti na stručno katehetskoj razini s teorijske i s praktične, pastoralne strane i opće situacije našeg vremena i prostora kao i konkretnih mogućnosti. Pokušat ćemo dati i neke objekcije i prijedloge za budućnost.

1. IDENTITET KATEHEZE

Pronaći identitet kateheze znači odrediti oznake samo katehezi vlastite, kojima se ona razlikuje od evangelizacije, službe riječi, homilije ili nekih drugih oblika naviještanja.³

Drugi vatikanski koncil široko je zahvatio ulogu kateheze, te se je u kasnijim dokumentima jasno iskristalizirala uloga kateheze. Po shvaćanju Koncila, kateheza nije samo nastava. Ona se ne obraća samo djeci i mladima, već pripada svakoj dobi. Kateheza je najuže povezana sa svim bitnim događajima u Crkvi i s okolinom u kojoj se događa. “Katehetska poduka ide za tim da vjera u ljudima preko poučavanja postane živa, svjesna i djelotvorna.”⁴ U katehezu odatle pripada sve što je kršćaninu potrebno za poboljšanje vjerske svijesti i u toj vjeri odgovarajućeg načina života. “Katehetska pouka prosvjetljuje i učvršćuje vjeru, hrani život Kristovim duhom, vodi k svjesnom i aktivnom sudjelovanju u liturgijskom misteriju.”⁵

2 I ovaj poziv donijele su uglavnom sve novine i časopisi koji prate pastoralnu djelatnost u nas.

3 Usp. E. ALBERICH, *Identitet kateheze*, u: *Isti, Kateheza i crkvena praksa*, KSC, Zagreb 1986, str. 43-44. O tome govori i čitavo drugo poglavlje: *Kateheza u kontekstu crkvene prakse*, str. 37-50.

4 Usp. CD 14.

5 GE 4.

Zanimljivo je da se sâm pojam identiteta kateheze iskristalizirao tek u naše vrijeme, u najnovijim dokumentima Crkve o evangelizaciji i katehezi. "Evangelii nuntiandi" još pojmovno ne odvađa katehezu od evangelizacije, dok "Catechesi tradendae" to čini i između ostaloga kaže da kateheza nastavlja proces evangelizacije.⁶ Doduše, tako postavljena zadaća ne pravi jasno razgraničenje između katehetske službe u župi i drugih osnovnih zadaća Crkve, kao što su npr. religiozni odgoj u obitelji i školi, đakonska služba, zauzetost u društvu itd. Razlog je u tome što se ne da navesti ni jedno bitno djelovanje Crkve koje ne bi imalo katehetskih vidova. Zbog toga se kateheza ne može jasno odvojiti od npr. propovijedi ili duhovnog razgovora.

Istina je da kateheza može poprimiti različite oblike u djelatnostima Crkve (nalazimo je i u četiri bitne oznake Crkve: martiriji, koinoniji, liturgiji i diakoniji), ali na njezinu bit spada da ona ne počinje ni od čega. Kateheza pretpostavlja vjeru te se uključuje u djelo evangelizacije poslije obraćenja, kao pouka i produbljenje vjere u spoznajama i iskustvima života i vjere. Kateheza tumači različite oblike kršćanskoga života, učvršćuje životne stavove i time osposobljava kršćane za daljnje prenošenje vjere. Tako kateheza odgaja za vjeru. Time smo, uz određivanje identiteta, odredili i zadaću kateheze.

2. POLAZIŠTA I CILJEVI DANAŠNJE KATEHEZE

Katehezom se želi služiti ljudima u hodu na putu vjere. Kroz povijest su se pod utjecajem teologije i društvenih kretanja postavljali različiti opći ciljevi kateheze. Tako u posljednjih nekoliko stoljeća katehetske prakse nalazimo jaku sklonost teocentrizmu. Vrijeme poslije Drugoga vatikanskog koncila obilježeno je antropološkim nagnućem, dok nam Sinoda biskupa 1977. i Papa u Apostolskoj pobudnici "Catechesi tradendae" 1979. ukazuju na kristocentrizam kateheze.

a) *Teocentrizam* se najbolje vidi već u formulaciji odgovora na prvo pitanje De-

harbova katekizma: "Zašto smo na svijetu? Na svijetu smo zato da Boga spoznamo, da ga ljubimo, da mu služimo i tako u nebo dođemo."

Ovaj teocentrični cilj je bez sumnje teološki dobro utemeljen. S obzirom na vječno zajedništvo s Bogom, kateheza je dala odgovor na osnovne zadaće ljudskoga života. Te zadaće su: spoznaja Boga, ljubav prema Bogu i životna praksa koja se očituje kao bogoslužje. No, odmah treba naglasiti da je ovako definiran cilj bio često krivo shvaćen, a i zloupotrebljavan, naročito u tvrdnji da čovjek treba, služeći Bogu, ispuniti volju Božju. Sve je bilo usmjereno na Boga i vječni život. Naglašavala se poslušnost Bogu, koji želi da čovjek, malen i ograničen stvor, takav i ostane, a ne da se razvija u sve većeg Božjeg suradnika.

Božja volja je bila ovako predstavljena jer se nije vodilo računa o objavi Božjeg prijateljstva s ljudima u Isusu Kristu. Zato katekizmi s ovim usmjerenjem nisu osjećali potrebu za biblijskim i evanđeoskim tekstovima. Bile su im dostatne teološke formulacije, u kojima se nije vidjelo da vječni život počinje za nas već ovdje i sada, život kojim smrt više ne gospoduje. Tako treba vrednovati i teocentrični impuls: "Sve na veću slavu Božju." Ovo geslo je samo onda kršćanski ispravno ako je Bog čašćen kao onaj koji je sve učinio i čini da bi ispunio ljudsku čežnju za životom. Potvrdu za to nalazimo u biblijskom i kršćanskom shvaćanju i prihvaćanju Božje volje, gdje se ona prihvaća kao slobodno samoostvarenje čovjeka s dubokom radošću susreta Boga i čovjeka, ali upravo zato jer Bog to hoće.

b) Antropocentrizam ili antropološko nagnuće u katehezi poduprla je Komisija Prve zajedničke sinode biskupija u Saveznoj Republici Njemačkoj 1974., koja se, u svom radnom predlošku (Arbeitspapier) "Das katechetische Wirken der Kirche -

6 Usp. EN 14; OKD 18; CT 18. 19. Sve ih uspješno povezuju u jednu cjelinu *Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze*: Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, Zagreb 1983. Vidi posebno točku 24: "Kateheza u svom specifičnom značenju".

Katehetsko djelovanje Crkve", odlučila za ovakav način formulacije najvišeg i općeg cilja kateheze: "Najviši cilj katehetskog djelovanja sastoji se u pomoći čovjeku da mu uspije život, u kojem nailazi na Božji poziv i zahtjeve."⁷

U pozadini je takve formulacije temeljno teološko uvjerenje da se Bog u objavi biblijske povijesti pokazuje kao Bog kojemu je stalo do života ljudi. Ali, i ovdje postoji opasnost da se krivo shvati pojam "uspjeti u životu", da se zaboravi što kršćani vjeruju, odnosno da se preko križa, boli, patnje i smrti dolazi k slavi uskrsnuća. Ili da se zaboravi da "uspjeti u životu" znači proslaviti Boga, te time postići svoje spasenje i spasenje drugih. U život kršćanina spada i izdržati u patnji i neuspjehu. To se pokazuje u tome što je za nas kršćane put Raspetoga put života. Iz takve perspektive jasno je da su "životni uspjeh" i "slavljenje Boga" samo dva aspekta jedne te iste stvari. Vjera je prikazana kao prilika za ostvarenje ljudskog života, kao otvaranje novih mogućnosti tumačenja životnog smisla, što je prihvatljivo današnjem čovjeku koji u svemu traži neku korist. Ta orijentacija kateheze traži da se ljudima na različite načine osvijetli snaga naviještene vjere koja je potrebna za osmišljenje ljudskih problema.

c) *Kristocentrizam* kateheze odlučno zastupa u apostolskoj pobudnici "Catechesi tradendae" papa Ivan Pavao II., koji prihvaća želju Sinode biskupa 1977. da bi Krist trebao biti centar svake prave kateheze.

"Želi se istaknuti, prije svega, da u samoj jezgri kateheze stoji bitno jedna osoba: ona Isusa iz Nazareta, 'jedinorođenca Očeva, punog milosti i istine, koji je trpio i umro za nas, a sada, uskrsnuvši živi zauvijek s nama. To je Isus 'Put, Istina i Život, a kršćanski život sastoji se u hodu za Kristom, u nasljedovanju Krista'... "Katehizirati znači, na jedan određen način, privesti nekoga ispitivanju ovoga misterija u svim njegovim dimenzijama"... "U tom smislu definitivna uloga kateheze sastoji se u tome da nekoga stavi ne samo u kontakt, nego u zajedništvo, u intimnost s Isusom Kristom..."⁸

Ovo temeljno načelo obuhvaćeno je još postulatima da se posreduje samo Kristov nauk. Ne želi da svatko prenosi svoj vlastiti nauk ili nauk nekog drugog učitelja. Krist je jedini učitelj i to učitelj cijelim svojim životom.⁹

Još za poznatog kateheticara J. A. Jungmanna, kateheza je prije svega navještaj Krista.¹⁰ Opći cilj kristocentrične kateheze jest upoznavanje i shvaćanje misterija kojim u svjetlu Božje riječi treba biti prožet cjelokupni život u pronalaženju ispunjenja svih ispravnih životnih težnji i životnoga smisla.¹¹

Ovaj kratki prikaz postojećih teoloških usmjerenja potvrđuje povezanost kateheze i teologije, "da svako gibanje na teološkom području izaziva iste posljedice na katehetskom polju".¹²

Svaki od navedenih općih ciljeva temelji se na izabranim teološkim pozicijama, koje međusobno treba integrirati i centrirati ih ne na neki teološki sustav ili program, već na odživiljeni život Isusa Krista. Osnovna orijentacija za katehezu koja uvodi u kršćanski život jest uvod u misterij Isusa Krista, u lik njegova ljudskoga života. Kod

7 Usp. "Magnificat - Veliča" Lk 1, 46-55. U tom pogledu, "Magnificat - Veliča" može se uzeti kao paradigma biblijsko-katehetskog teksta, jer svojom strukturom obuhvaća čitavu povijest spasenja, a sadržajem nas upućuje na program Isusova života i bitne točke iz Evanđelja, gdje se vidi da je Bog na strani čovjeka, Božjega siromaha.

8 Citirano prema: D. EMEIS - K. H. SCHMITT, *Handbuch der Gemeindegese*, Herder, Freiburg im B. 1986, str. 68. Potpuni se tekst Sinode nalazi u: *Gemeinsame Synode der Bistümer in der BRD*, Offizielle Gesamtausgabe II, Freiburg 1977, str. 37-97. Kratica teksta *KWK* ili *KW*. Ta antropološka definicija kateheze asocira na naše susrete kateheta i roditelja u okviru roditeljskih sastanaka za vjeronauk, gdje se upravo u smislu uspjeha u životu roditelji najlakše nadu s katehetama kad je riječ o trajnom vjeronauku. Svi želimo da djeca uspiju u životu, da budu potpuni, zreli ljudi, kompletne osobe.

8 CT 5.

9 Usp. CT 6-9. i Misterij Isusa Krista - središte kateheze (kristocentrizam kateheze), u: RNE br. 35. Vidi toč. 5. Bilješke.

10 J. A. JUNGSMANN, *Christus als Mittelpunkt religiöser Erziehung*. Herder, Freiburg im B. 1939.

11 Usp. CT 20.

12 CT 61.

Isusa Krista je misterij života potpuno pouzdanje i predanje Ocu do smrti na križu i slave uskrsnuća. Njegova se smrt očitovala kao život, i to kao uspjeti život. Uskrsnućem, u znaku njegove smrti, kršćani vjeruju u pravi ljudski život. U tom smislu kateheza želi pomoći ljudima živjeti.¹³ U ovoj vjeri u živoga Boga stoji u sredini osoba Isusa Krista. Isus Krist jest taj u kojem nas Bog kao Otac našega života susreće i želi nas privesti k sebi. U Isusu Kristu nalazimo svoje zajedništvo s Bogom Ocem, ali u isto vrijeme i s braćom ljudima. Tako kateheza pomaže ljudima da žive po vjeri i iz vjere, da se nadaju pravom boljem životu, te da u toj nadi ljube Boga i bližnjega svoga. Tako po znanju stečenom u školskom vjeronauku župna kateheza treba dati svemu, vjerskoj naobrazbi i kulturi, dušu i staviti ga u službu sakramentalnog i liturgijskog života pojedinca i zajednice.

3. IDENTITET NAŠE DOSADAŠNJE ŽUPNE KATEHEZE

Zbog nemogućnosti sustavnog rada punih četrdeset i pet godina, zbog prilika u kojima smo katehizirali i često zbog manjka prostora, naš je župni vjeronauk bio bliže evangelizaciji nego sustavnom katehiziranju. Čak se nije mogla povući granica između kateheze, liturgije i evangelizacije. Centar svega naviještanja bila je liturgija. Za liturgiju se poučavalo i pripremalo da bi se postiglo što bolje sudjelovanje. Stoga je i kateheza bila više prigodna sa svim elementima župne kateheze - naglaskom na pripremi na sakramente i uvođenjem u život kršćanske zajednice. Katehiziralo se na različite načine ne birajući uvijek povlaštena mjesta ili prilike. Za takvu katehetsku službu u župi uglavnom su se, uz svećenike, spremale časne sestre koje su - uz ostalu pomoć na župama - u katehiziranju imale vidne rezultate. Neumornim radom redovnica i zalaganjem mnogih odgovornih u našoj Crkvi, župna je kateheza poprimila svoj osebujni identitet s Planom i programom, organiziranošću i pomalo cjelovitošću, tako da se nakon četrdeset godina mogla i kadrovski i sadržajem nositi s potrebama

vremena i prostora.¹⁴ Za djecu i mlade za sve dobi u svim župama održavao se župni vjeronauk najmanje jedan sat tjedno tijekom školske godine, a u pripremi na sakramente prema prilikama i mogućnostima bilo je i dodatnih vježbi na razini pojedinih župa. Pomalo smo bili zadovoljni radom s vjeroučenicima u crkvenosakristijskom prostoru, jer su se uvjeti u pripremi na sakramente i liturgijske događaje tijekom crkvene godine poboljšavali. I metode rada su se prema mogućnostima i prilikama mjesta uhodale na starinski ili noviji način. Uporišne točke bile su u sakramentalizaciji, pa su se usporedo u skladu s time stvarale više ili manje uspjele odrednice našeg župnog vjeronauka, kao i katehetska pomagala za odgovarajuće dobi i načine katehiziranja, stvorivši stupnjeve ili cikluse vjeronauka prema dobi. Prvi ciklus bio je zaokružen oko prve pričesti za koju se pripremalo najmanje dvije godine. Djeca su se u prvu godinu vjeronauka upisivala u različitoj dobi, već prema vjerničkoj povezanosti obitelji s Crkvom, od predškolske dobi pa do viših razreda osmoljetke. Prema tim se okolnostima poučavalo po mogućnosti oblikujući grupe prema dobi jednu do dvije školske godine za primanje sakramenata prve ispovijedi i prve pričesti. Vjeroučitelj je tada prema svojoj grupi odabrao priručnike, a iz njihova sadržaja izdvojio ono što je smatrao potrebnim i prikladnim za način rada u svojim prilikama. Na primjer: predškolci su crtali, bojali i zapamtili priču, pjesmicu ili koju rečenicu, dok su budući prvopričesnici svladavali sadržaje za razumijevanje u liturgiji i primanje sakramenata. Djeca su većinom pristupala prvoj pričesti u drugom ili trećem razredu os-

13 Pomoći ljudima: Iskusiti život - prionuti uz život - slaviti život. Usp. D. EMEIS - K. H. SCHMIT, *Handbuch der Gemeindegatechese*, str. 80-81.

14 Sve je počelo u Đakovačko-srijemskoj biskupiji u vrijeme tadanjeg biskupa Stjepana Bauerleina i spremnošću đakovačkih Milosrdnih sestara svetoga Križa. Vrijeme je da se s povijesno-katehetske i pastoralne strane ti pothvati počnu vrednovati u našoj Crkvi, ne samo da ih ne bismo prepustili zaboravu, već da se tim iskustvima okoristimo za budućnost.

novne škole. Treći ili četvrti razred koji su pristupili sakramentima ispovijedi i pričesti, utvrđivali bi i proširivali gradivo ovih sakramenata i uvodili se u suživot sa župnom zajednicom slavljenjem otajstava i blagdana. Gdje su djeca redovito polazila vjeronauk, peti i šesti razred je bio usmjeren na ostale sakramente, daljnju sustavnu biblijsku povijest, a sadržaj je pomalo obuhvaćao i crkvenu povijest, kao i opću religijsku kulturu. Sedmi i osmi razred bio je uz ostalo usmjeren prvenstveno na pripremu za sakrament potvrde čije se je podjeljivanje ustalilo najprije na kraju sedmoga, a onda na kraju osmoga razreda. Budući da su crkvena društva i organizacije bili zabranjeni, u pojedinim su se župama uz zauzetije svećenike oblikovale grupe mladih uz srednjoškolski i studentski vjeronauk, u kojima su se na mogući način razvijale aktivnosti u vezi s raznim vidovima crkvenog života. U velikim gradskim središtima pomalo se razvijao i katekumenat kao i priprava na sakrament ženidbe u obliku tečajeva. K tome treba dodati i različite prigodne tribine i seminare za evangelizaciju odraslih.

S demokratskim promjenama i ulaskom vjeronauka u školu, i skupine vjeronauka u pripravi na sakramente se izjednačuju u dobi, a evangelizacija i katehizacija ulaze s novim prilikama u nove izazove u kojima nismo mogli predvidjeti sve posljedice, a za mnoge nismo bili spremni zbog naglih velikih promjena.

4. ŽUPNA KATEHEZA U ODNOSU NA ŠKOLSKI VJERONAUK U NOVIM PRILIKAMA

Čini se da još nikada u Crkvi nije bilo toliko nastojanja oko predanja vjere u katehezi, u teorijskom i praktičnom smislu, kao danas, ali nikada bez manje uspjeha.

Katehetika je postala samostalna teološka disciplina i ukazuje nam na mogućnosti i praznine u prenošenju vjere. Teološka, psihološka, antropološka i metodička utemeljenost velika su pomoć katehezi. Unatoč tome govori se o "krizi predanja vjere", te se traže odgovorni i krivci - od postojeće strukture Crkve, kateheta, roditelja, sekulariziranog i ateističkog društva, do

mentaliteta pojedinaca ili zajednica vjernika koji ne žive svoju vjeru.

Jedno je sigurno: nevjera ne može uza sve metode i znanstvene zakonitosti odgajati vjeru. Stopostotnog vjernika danas na ovom svijetu nema, kao što nema ni stopostotnog bezbožnika. Ali, ima nas manje ili više vjerujućih ili vjernih svjedoka vjere, koji možemo ili prenositi ili ne prenositi svoju vjeru drugima.

O odnosu župne kateheze prema vjeronauku u školi u nas su mišljenja podijeljena: od onih koji sumnjaju u plodove školskog vjeronauka kao školskog predmeta za rast vjere, te ga smatraju u odnosu na župnu katehezu štetnim jer ju je u većini slučajeva istisnuo, do onih koji su sve svoje sile usmjerili školskom vjeronauku te unutar njega organiziraju iz raznih razloga i sadržaj kateheze te se hvale i boljim rezultatima. Istina je da školski vjeronauk mora, uz odgovornost Crkve, prije svega biti koncipiran u skladu sa zadaćama škole. Nasuprot tome, kateheza se mora isto tako konzekventno razvijati u skladu sa specifičnim zadaćama župe. Kod pogodnih se uvjeta smije očekivati, da se oba oblika učenja i poučavanja međusobno ravnopravno ograničavaju i nadopunjuju. Dok je vjeronauk u školi prirodno okrenut više intelektualnoj spoznaji vjere učenika i stjecanju vjerskog znanja, poznavanju vjerskih istina, dotle se kateheza obraća čitavu čovjeku, prije svega njegovu srcu, okolini i članovima zajednice svih dobi, kako bi katehiziranoga uključila u život zajednice. Ni u kojem slučaju ne smije između školskog vjeronauka i župne kateheze doći do napetosti u smislu sadržaja, kao da školski vjeronauk ide s pozicija kritičkog razmišljanja i vodi do nekih spoznaja koje bi bile suprotne onome čemu teži kateheza kada na temelju školskih vjeronaučnih spoznaja pod okriljem župe želi stvoriti ozračje za rast zajednice pridobivanjem novih članova. Kao da učenici i vjeroučitelji u većini slučajeva nisu isti ljudi i vjernici. To izgleda još pogibeljnije, kad neki - čak i odgovorni za vjeronauk u školi - smatraju da vjeroučitelj ni na koji način na vjeronauku u školi ne bi smio pitati svoje učenike o obvezi prakticiranja vjere, poha-

đanju mise, primanju sakramenata i slično, jer taj posao već unaprijed povjeravaju katehezi, opterećujući je provjerom vjere u praksi, bez čega se ne može ni zamisliti njen uspjeh i stvaranje zajednice. Dotične bi trebalo pitati: Kakve zadatke egzistencijalne pomoći u službi čovjeka oni onda pridaju školskom vjeronauku? Smatraju li ga uistinu konfesionalnim, ili u svoj program brkaju ideje religijske kulture koja ne mora biti u službi konkretne vjerske zajednice? Ovdje se ne radi o dva konkurirajuća pothvata od kojih jedan pretpostavlja vjeru, a drugi ne; od kojih župni vjeronauk doživljava Crkvu kao subjekt i poistovjećuje se s njom, a školski kao da gleda na zajednicu Crkve kao objekt od kojeg se ne distancira, ali se i ne poistovjećuje s njom.

Školski vjeronauk ne čini župnu katehezu suvišnom i obratno. Oboje imaju svoje specifične zadaće, oblike organizacije i mogućnosti. Školski vjeronauk i župna kateheza su nerazdvojna organska cjelina, iako se izvode na dva različita mjesta i različitim sredstvima. Kao što željeznička pruga mora imati dvije paralelne tračnice da vlak može po njoj krenuti prema cilju, tako i školski vjeronauk mora voditi istom cilju kojem vodi i župna kateheza. Ako se kojim slučajem to ne događa, znači da je promašen. Zbog toga bi bilo krivo muku oko župne kateheze upotrijebiti kao izliku za povlačenje iz često teškog školskog vjeronauka i ne vidjeti njegove pozitivne strane.

U novonastalim prilikama, zbog sustavnog ulaska katoličkog vjeronauka u osnovne i srednje škole, otvorio se novi vid evangelizacije, završeno je vrijeme zatvorenog tipa vjeronauka i kateheze. Konfesionalni vjeronauk je uključen u redoviti sustav osnovnog i srednjeg obrazovanja kao nova perspektiva evangelizacije. Ali s druge strane, sve više nam postaje jasno da školski vjeronauk ne slijedi dovoljno ritam liturgijske godine i blagdana. Tako vjeronauk u školi ne može uspješno uvesti ni u liturgijski, ni u sakramentalni, ni u društveni, ni u karitativni život župne zajednice. Imajući iskustvo vjeronaučnog rada u župi u spektru župne kateheze, koja je sretno objedinjavala informaciju i formaciju i uvodi-

la u život kršćanske zajednice, ozbiljno i stalno treba upozoravati na opasnosti koje nužno proizlaze iz sadašnjeg stanja župne kateheze. Treba otvoreno reći dijagnozu, svidjelo se to kome ili ne: župna kateheza u novim prilikama znatno zaostaje za školskim vjeronaukom u svim oblicima izvođenja. Od ulaska vjeronauka u školu za katehezu u župi preostaje premalo vremena, premalo osoba, a, čini se, i premalo ideja i nadahnuća. Od uvođenja vjeronauka u škole kateheza je dobila podređen i zanemaren položaj i u Planu i programu. Doduše, i za župnu je katehezu načinjen Opći nacrt plana i programa, koji prati liturgijsku godinu u šest krugova, ali najavljena njegova razrada i primjena nije poznata!¹⁵ Za to snose odgovornost i biskupijski katehetski uredi i odgovorni iz katehetskih vijeća koji su uvodili vjeronauk u školu gdje god je to bilo moguće odmah s punom satnicom, programima i priručnicima (ne udžbenicima) kakve smo do tada imali u župi, a da pritom nisu uskladili specifičnosti župne kateheze s vjeronaukom u školi ni što se tiče sakramentalizacije vjeroučenika, što je neprijeporna zadaća župne kateheze. Ni u prvom ciklusu za pripremu na primanje sakramenata ispovijedi i pričesti sadržaj nije dorečen niti je utvrđeno, da li slaviti prvu pričest nakon drugog ili trećeg razreda, te u nekim gradskim sredinama dolazi do problema u neujednačenosti pristupa, pogotovo ako radi neprikladnog teritorija župe vjernici idu u susjednu župu.

Zbog nedostatka kvalificiranih vjeroučitelja sva briga posvetila se pitanju osposobljavanja vjeroučitelja u školi te je taj trenutak označen kao prekretnica u našoj dosadašnjoj praksi. Pitanje Plana i programa u osnovnoj školi riješilo se upotpunjavanjem dosadašnjeg Plana i programa u župi na temelju vjeronaučnih priručnika

15 Opći nacrt župne kateheze koji je izradila ekipa (Anton Benvin, Milan Šimunović, Bernardin Škunca, Anton Šuljić) bio je najprije predstavljen na 19. katehetskoj ljetnoj školi u Zagrebu (24. do 28. lipnja 1991), a onda objavljen u Liturgijsko-pastoralnom listiću: "Živo vrelo" 8(1991)17,4-7 u rubrici "Bogoslužje i kateheza" pod naslovom "Ne zapuštajte župnu katehezu".

koji su do sada služili u župnoj katehezi i do dvadeset godina, a sada su silom prilika postali školski priručnici (udžbenici!).¹⁶ U srednjoj školi dogodio se također sličan pomak. U pojedinim biskupijskim katehetskim centrima izrađivale su se prije demokratskih promjena kateheze za pojedine grupe i zajednice, održavali su se katehetski sastanci kateheta za pojedine dobi vjeronauka: djece, mladih, srednje školske i studentske dobi. Stvarala su se katehetska pomagala i tiskali materijali.¹⁷ Još živi Katehetska zimska škola, koja iza sebe nema velikih rezultata, jer je uglavnom posvećena općim temama iz poznatog biblijsko-katehetskog i metodičkog gradiva, te je većinom posjećuju časne sestre katehisticke, dok je zamrla Katehetska ljetna škola¹⁸, koja iza sebe ima veoma plodan rad u tiskanom materijalima. S novim vremenom sve se to ostavilo bez posebnog vrednovanja, a za četiri godišta srednjoškolskog vjeronauka u školi na brzinu su izrađeni novi udžbenici u izdanju Katehetskog salezijanskog centra.¹⁹

U svemu tome ima velikih pozitivnih pomaka u vidu sistematizacije i održavanja vjeronauka, redovnog pohađanja, bolje organiziranosti. Nastupila je evangelizacija i katehizacija školskog ambijenta, ali i napuštanje crkvenih dvorišta i dvorana, pa i sakristija, koje su u većini slučajeva bile skromne, ali tople. Posljedice se svega toga već pomalo vide, naročito u velikim gradskim župama i srednjoškolskoj dobi kad vjeroučenici često nemaju nikakve veze sa svojom župnom zajednicom, pa vjeronaučna znanja stečena u školi ne uspiju uhvatiti korijen, ostaju na pola puta između škole i crkve te pomalo iščezavaju. Vjeroučenici su premalo u župnoj i liturgijskoj zajednici koja ima stanoviti polog vrijednosti i način uočavanja koji se ničim drugim ne da zamijeniti. Tako se ne uspiju integrirati u župnu zajednicu i ostaju njeni rubni ili samo počasni tj. blagdanski članovi. Time se poslije primanja sakramenta potvrde od župne zajednice i liturgije još više otuđuju srednjoškolci, te ih je gotovo nemoguće skupiti na župni srednjoškolski vjeronauk. Uza sve ove nedorečenosti, Plan i program

predviđa dva sata školskog vjeronauka i neizostavno jedan sat župne kateheze za sve dobi u osmoljetki i srednjoj školi. O župnoj katehezi se, međutim, veoma malo vodi računa te se ona praktički svodi na neposrednu pripremu na sakramente te pripra-

- 16 Ovdje je potrebno upozoriti da u vjerskom odgoju i katehezi treba u katehetskim pomagalima s obzirom na vjeronaučnu literaturu jasno razlikovati: katekizam, priručnik, udžbenik, vjeronaučnu čitanku, popularno štivo. Katekizam je službena vjeronaučna knjiga Crkve čiji sadržaj pruža kvantitativno i kvalitativno potpun nauk Crkve, odobren od mjerodavne crkvene vlasti. Razvojem pedagogije, katekizam je za djecu prilagođen zahtjevima školskog priručnika, te je pomalo izgubio sistematično prikazivanje objavljenih istina. Priručnik se vodi zahtjevom postupnosti, a s time u svezi teološki se sadržaji odnose na dostignuća didaktike, pedagogije, antropologije i drugih znanosti. Uz biblijske i književne tekstove unose se i meditativni, koji teološki sadržaj od apstraktnosti privode u konkretan život. Za razliku od katekizma i priručnika, vjeronaučni (katehetski) udžbenik je uz sadržaj točno programiran i isplaniran u postupku izvođenja sa svim popratnim prijedlozima i uputama, kao što su: ciljevi, način rada (metoda), vrijeme trajanja, upotreba nastavnih pomagala i drugo. Stoga udžbenik obično ima dvije knjige: knjigu za vjeroučitelje i knjigu za vjeroučenike.
- 17 Materijali za srednje škole i studente su se uglavnom umnožavali strojopisom i kopirali, ali je bilo i tiskanih priručnika. Sedamdesetih godina izašli su iz tiska poznati priručnici za predadolescente i adolescente Stanka Weissgerbera, zatim katekizmi u izdanju Kršćanske sadašnjosti uz mnoga pojedinačna ostvarenja. Vidi: *Bibliografija hrvatskih katoličkih katekizama (1578-1980)*, u: J. JAKŠIĆ, *Četiri stoljeća hrvatskog katoličkog katekizma*, Glas Koncila, Zagreb 1995, posebno str. 130-140. Iz bibliografije katekizama vidljivo je kako je najveća praznina u katehetskim izdanjima nastala poslije Drugoga svjetskog rata do Drugoga vatikanskog koncila, kad je naša Crkva živjela u izolaciji od Crkve drugih katoličkih naroda.
- 18 Posljednja, 19. katehetska ljetna škola održana je u Zagrebu od 24. do 28. lipnja 1991. Na njoj je bio prikazan predloženi Osnovni plan i program: 1. za katolički vjerski odgoj i obrazovanje u osnovnoj školi, 2. za katolički vjerski odgoj i obrazovanje u srednjoj školi, 3. za župnu katehezu.
- 19 M. PRANJIC, *Jeka duše. Vjeronaučni udžbenik za prvo godišće srednjih škola*, KSC, Zagreb 1992; M. PRANJIC, - A. STOJIC, *Zov slobode. Vjeronaučni udžbenik za drugo godišće srednjih škola*, KSC, Zagreb 1992; M. PRANJIC, *Na izvorima. Vjeronaučni udžbenik za treće godišće srednjih škola*, KSC, Zagreb 1993; M. PRANJIC, - A. STOJIC, *Životu ususret. Vjeronaučni udžbenik za četvrto godišće srednjih škola*, KSC, Zagreb 1994.

vu čitača i pjevača za pojedine liturgijske zgode. Činjenica je da, zbog vjeronauka u školi, većina naših župa ne organizira sustavne susrete djece i mladih u samoj župi, jer smatra da je to udvajanje, ili nema vremena ni prostora za takva okupljanja, jer kapelan ili časna sestra poučavaju u školi pa time iscrpljuju sve svoje snage, vrijeme i sav sadržaj cjelokupne pouke uključujući i katehezu.

Drugi, koji imaju prostora i bolje uvjete, drže jedan sat u školi i jedan sat u župnim prostorijama prema školskom programu, ili po Planu i programu dva u školi a jedan sat u župi, ili u župi prema mogućnosti, snalazeći se za sadržaj župne kateheze kako znaju, kao i za nadopunjene dijelove školskog vjeronauka u Planu i programu kojih nema u vjeronaučnim knjigama. Ovdje treba istaknuti da se kod stvaranja Plana i programa nisu uzele u obzir sve aktivnosti vjeroučitelja i vjeroučenika u prenošenju i odgoju vjere, već samo intelektualni vid i satnica u školi, koja je zbog zahtjevnosti škole u mnogo slučajeva "progutala" vjeronauk u župi. Dva sata u školi, plus jedan sat u župi, plus nedjeljna i blagdanska misa, plus liturgijsko pjevanje, ministriranje, čitači itd. - pretjerano i prenatrpano za vjeroučitelja i vjeroučenika. Nerijetko se radi o istoj osobi - vjeroučitelju, župniku ili kapelanu. Pretpostaviti je da visoka satnica neće pozitivno djelovati na učenike, a time i na odnos učenika prema vjeri i Crkvi, jer se samom kvantitetom sati i sadržaja bez kvalitete izvođenja neće mnogo postići.

Problemi se pojavljuju i s izvođenjem vjeronauka u školi. Na nastavi vjeronauka ne mogu se učenici uzimati jednostrano kao "učenici vjernici" ili prakticirajući kršćani s jedne strane, a s druge kao osobe koje bi u sve to trebalo uvesti, te ih uvoditi u život Crkve. K tome, nastava vjeronauka u školi gubi neposrednu povezanost sa životom crkvenih zajednica, budući da učenici često dolaze iz različitih mjesta (to kod nas vrijedi posebno za srednje škole). U takvoj situaciji je, uz vjeronauk u školi, još više nego dosada potrebna kateheza u župi, koju je na stari način danas gotovo nemoguće organizirati. Osim u rubnim dijelovima župe, za

one koji već imaju jači odnos prema župi, a takvih je uistinu malo, i za one kojima treba uvođenje u sakramente ispovijedi, euharistije ili krizme koji će radi toga dolaziti. Ako je kod nas većina učenika i krštena, ipak nije moguće sve na jednak način uvesti u vjerski život Crkve. Današnji učenici dolaze svaki na svoj način iz društva koje je desetljećima bilo ateizirano, te sa sobom kao posljedicu utjecaja takvog društva donose slabo prakticiranje vjere i nepoznavanje osnovnih vjerskih istina. Nekim učenicima osnovni odnos prema kršćanskoj vjeri i prema konkretnoj župi nedostaje iz roditeljske kuće, nedostaje im osnovno vjersko ponašanje, a time i potrebno iskustvo i razumijevanje za vjeronauk, koji se smatra uvježbavanjem u vjeri, prakticiranjem kršćanstva. Bez obzira na ne znam kako ozbiljne napore vjeroučitelja u nastavi vjeronauka, u ovakvoj situaciji se jedva može pretpostaviti da će biti nekih velikih rezultata u izvođenju sadržaja ili uvježbavanju u vjeri.

Nastava vjeronauka, koja uzima u obzir ovakvo stanje, stoji pred velikom poteškoćom: s jedne strane treba biti zanimljiva učenicima koji imaju osrednji odnos prema vjeri, Evanđelju i Crkvi, a s druge strane, treba zainteresirati i takve učenike koji nemaju stav prema vjeri, a ipak su tu iz nekih razloga, koji dakle ne prakticiraju vjeru, niti su baš za to životno zainteresirani. Ako tome dodamo još stav njihovih roditelja koji župnu katehezu i liturgijsko-sakramentalni život smatraju "dodatnim opterećivanjem" djeteta, onda slika postaje jasnija.

Župna kateheza bi tu morala biti tako koncipirana i realizirana, da uz vjeronauk u školi nadopunjava praktično životno iskustvo s Bogom u crkvenoj zajednici, da poboljšava kvalitetu školskog vjeronauka nadopunjavanjem manjka u spoznaji, vjerskom znanju i praksi, ukoliko učenici koji su aktivni u župnoj katehezi mogu svoja uvjerenja i iskustva iznositi na nastavi vjeronauka. Vjeronauk, sa svoje strane, u školi posreduje mnogobrojne spoznaje i otkriva sposobnosti pojedinaca, ali sâm bez pomoći župne zajednice ostaje na pola puta

do izvršenja zadatka u prenošenju i prakticiranju vjere.

Tako se dobiva dojam da smo se ulaskom u školu s vjeronaukom vratili na probleme župne kateheze koji su nastali reformom školstva za vrijeme opata Ignaca Felbigera i carice Marije Terezije prije dva stoljeća, kada je poučavanje u vjeri postalo školski obavezni predmet. Dotad uvedeni kršćanski nauk nedjeljom u crkvama postao je drugorazrednim, pa i suvišnim tako da je u mnogim mjestima jednostavno nestao.

5. ČIME SE DANAŠNJA KATEHEZA SLUŽI U PRENOŠENJU VJERE

Vjera je u svojoj biti milost (usp. Ef 2,1-10), ne ovisi o ljudskoj odlučnosti, ali traži pristanak volje i razuma, jer ona je i osobno otvaranje čovjeka Bogu, i okretanje ljudskog bića prema smislu života (usp. Heb 11,1). Vjera je Božji poziv, kako to ispovijedamo u Drugoj euharistijskoj molitvi: "Zahvaljujemo ti što si nas pozvao da pred tobom stojimo i tebi služimo."

Zadaća je kateheze i njezinih službenika kateheta da pozvane k vjeri (ili u vjeri) vode i prate u zajedništvo s Bogom putem kršćanske zajednice. Katehezu odraslih je teže, ili gotovo nemoguće, planirati i strukturirati u pojedinačnim okolnostima. Ne možemo je, zbog raznovrsnih oblika, sistematizirati poput kateheze s djecom. Budućnost kateheze odraslih ovisit će o spremnosti mnogih kršćana da se angažiraju u rastu i sazrijevanju svoje i tuđe vjere u punom smislu te riječi.

Unatoč mnogovrsnosti oblika predanja vjere u katehezi odraslima i djeci nalazimo neke uporišne točke. Opće smo ciljeve kritički analizirali, a ovdje nas ne zanimaju tehnike i metode, već različiti načini predanja vjere odraslima i djeci koji prema okolnostima konkretnog naviještanja dobivaju prednost jedan pred drugim. To su:

- *tradicija* (predanje vjere npr. s oca na sina) - formule vjere (obraci, sažeci koji se pamte),

- *meditacija* (razmišljanje kao dublje poniranje u sadržaje vjere) - molitve (koje treba znati svaki kršćanin),

- *mistična iskustva* (doživljaj božanskog u životu) - mistagogija (proživljavanje vjerodostojne vjere),

- *korelacija vjere* (iskustveni odnos između događaja u biblijskoj povijesti, u sadašnjem životu i navještaju vjere).²⁰

U našim prilikama često moramo računati s izvanrednim i brzim pripravama uvođenja u kršćanstvo (kao na način katekumenata po skraćenom postupku). Često smo u neprilici odakle početi s katehezom, kako prenijeti drugome osnovno iskustvo vjere. Nije naše odgovoriti ljudima na sva pitanja života, već im pokazati gdje će naći pravi smisao života, gdje je Bog u našem životu prisutan, a gdje odsutan. U krajnjoj liniji sadržaj kateheze postaje životna situacija čovjeka, gdje s obzirom na predanje vjere treba uvelike računati i s ljudskom slobodom izbora i s djelovanjem Duha Svetoga.

6. KATEHEZA ŽUPNE ZAJEDNICE

Uvođenje čovjeka pojedinca u Crkvu danas donosi sa sobom mnogo poteškoća, ali i mogućnosti. Da bi kateheza odgovorila svojoj zadaći da nekoga uistinu privede u zajedništvo vjere s Kristom, takav zadatak ne može ostati na odgovornosti jednoga ili nekolicine navjestitelja u župnom centru. Nećemo daleko doći od stare prakse ako većina kršćana bude i dalje mislila i zauzimala stav da vjerski odgoj spada samo na svećenike i časne sestre, a sada još i na nekolicinu za to školovanih vjeroučitelja laika.

Kateheza u župi treba *razvijati vjerničku svijest* da katehetska služba mora pomoći vjerniku kršćaninu da se nauči živjeti iz vjere. Mora mu pomoći da lakše dospije do razmišljanja o vjeri koja ga obilježava za cijeli život, te da i sâm po vjeri u crkvi ima snagom sakramenata prava, odgovornost i dužnosti u naviještanju i svjedočenju vjere u konkretnoj obiteljskoj ili župnoj zajednici.

²⁰ Svaki od ovdje navedenih načina prenošenja vjere kojima se kateheza služi, iziskuje posebnu tematsku obradu, da bi se pokazalo kako i s kakvim uspjehom se primjenjuje u katehezi, koje prednosti i kakve opterećenosti sa sobom unosi u katehezu. Ovdje ih se moglo samo nabrojiti.

Zato kateheza u župi, da bi postala katehezom župne zajednice, *treba osposobljavati za život sa Crkvom*: Bez povezanosti sa (župnom) zajednicom vjernika, kršćanska je vjera nemoguća. Osobna vjera je doduše nezamjenjiv čin pojedinca: ipak ona nije samo osobna stvar, nego život u zajedništvu u vjeri i iz vjere crkvene zajednice. Ona, nadalje, ima zadaću da ostvari konkretne mogućnosti za životnu orijentaciju iz kršćanskog duha.

Kateheza treba vjernika osposobiti za aktivno sudjelovanje u životu župne zajednice koja želi po Isusovu primjeru biti prožeta duhom ljubavi i služenja.

U prošlosti su nedjeljna misa i kućna religiozna praksa nudili dovoljan temelj kako za prvo uvođenje u vjeru, tako i za naknadno učvršćivanje vjere. Običaji, obiteljski odgoj i crkveni blagdani, crkvena vremena te su procese podupirali. Danas se, naprotiv, mora poći od toga da je kod mnogih krštenih tijekom njihovog života poistovjećivanje s Crkvom (i vjerom) ostalo zapisano jedino u crkvenim knjigama. Stoga župna kateheza treba *zbližavati vjeru i djelovanje čovjeka kršćanina*. Župna kateheza u kršćanskoj zajednici mora imati prije svega svoju praktičnu stranu. Kateheza mora jasno pokazati kako vjera mijenja ži-vot pojedinca i djeluje među ljudima. Samo tako se prakticira vjera, koja iz Evanđelja potiče na *zajedničko djelovanje u Crkvi i u društvu*.

Dok s jedne strane kateheza treba čovjeka upoznati s vjerom Crkve, s druge strane kateheza župne zajednice mora izoštriti i ojačati svijest za društvena pitanja: jer vjera nije samo nešto povjerljivo, osobno

svakog pojedinca. Crkvena kateheza mora otkrivati i perspektive i motive, pomoću kojih se dolazi do više mira, pravednosti i ljudskosti. Tu nalazimo prožimanje školskog vjeronauka i kršćanske kulture, morala sa župnom katehezom i katehezom župne zajednice. Stoga su nam hitno potrebni jasniji programi i vjeronauka u školi, župne kateheze i kateheze župne zajednice, u kojima će se vidjeti specifičnost svakoga od njih, ali i njihovo međusobno prožimanje i upotpunjavanje, te upućenost na ciljeve i zadatke. Sva tri programa treba izraditi, razvijati i provjeravati usporedo, kako bi mogli jednako zaživjeti.²¹

Ako želimo uspjeti, dobro je učiti na promašajima susjednih naroda, naročito njemačkog jezičnog područja, i stvarati vlastite modele vjerskog odgoja i kateheze, jer stari način uz vjeronauk u školi očito ne možemo zadržati.²²

21 Između ostaloga treba uskladiti na primjer slavlja koja ima školski program, kao što su početak i završetak školske godine, dani kruha itd., sa slavljinama u župi. Isto tako liturgijsku godinu treba uskladiti sa školskim planom i programom, a sve ih mora koordinirati program župne zajednice sa svojim i općecrkvenim blagdanima, kao što su god župe, proštenje, blagdan Tijelova, hodočašća i druga slavlja.

22 Ovdje svakako treba misliti na razna udruženja i učeničke organizacije, društva, tribine i slično, gdje će se moći mlade okupiti i ponuditi im duhovna usmjerenja. Neka stara društva su u međuvremenu obnovljena, kao *Križari*; neka nova su u međuvremenu nastala, kao *Hrvatski katolički zbor "MI"* ili *Franjevačka mladež "Frama"*. No, sve je to još bez značajnijeg utjecaja na širi sloj hrvatske mladeži, da bi se moglo govoriti o nekakvom pokretu Hrvatske katoličke mladeži ili Katoličkoj akciji.